

De watermolens aan de Kloosterdijk

Sieta Duif, Leen Appel, Siem Koerse

Het is bekend dat er een houtzaagmolen heeft gestaan aan de Kloosterdijk. Deze houtzaagmolen, in de volksmond 'De Zaagmolen', is in de nacht van 7 op 8 mei 1961 in vlammen opgegaan. De zaagmolen heette tot 1766 'BONSEM', daarna de 'DE VRIENDSCHAP'.

Minder bekend is dat tegenover de houtzaagmolen twee watermolens stonden. Het enige wat hier nog aan herinnert, is de Molensloot aan de achterzijde van de Algemene Begraafplaats langs de Kloosterdijk en bij de voormalige Kaasfabriek langs de N247.

Sieta Duif, wonende te Monnickendam, heeft een onderzoek in gang gezet om er achter te komen in hoeverre haar voorouders bij de watermolens aan de Kloosterdijk betrokken zijn geweest. De heer L. Appel heeft haar met raad en daad bijgestaan voor wat betreft tekeningen en plaatsbepaling.

De familie Duif (Duijv/Duijf)

De voorvader van Sieta Duif woonde in de Beemster, vanwaar hij aan het einde van de 17^e eeuw vertrok naar Zuiderwoude. (Pieter Cornelisz Duijf *1691). In Zuiderwoude was hij Schoolmeester, Voorzanger en Schout. De nazaten van Pieter Cornelisz Duijv waren in Zuiderwoude rietdekkers.

Het riet groeit vanaf mei en werd tussen december en april geoogst. Daken van woonhuizen, boerderijen en watermolens hadden riet nodig. Zeker de acht watermolens 'rondom' De Poel. (De Poel is het water langs de zeedijk tussen Monnickendam en de afslag Zuiderwoude.

Een van de nazaten van Pieter Cornelisz Duijv, Jan Duijf *1761 was dus ook rietdekker. Hij trouwt met Marijtje Veltrop en ze krijgen in 1790 o.a. een zoon, Jacob Duijf, deze zoon was ook rietdekker. Jacob Duijf trouwt met Aaltje Hillebrand en in 1819 werd er weer een zoon geboren: Pieter Duif.

Pieter Duif woonde ook in Zuiderwoude en zijn beroep was landman. Hij trouwde met Antje Schaatsbergen (Haar vader was watermolenaar in de Purmer). Na hun trouwen in 1845 gaan Pieter Duif en Antje Schaatsbergen wonen aan de Kloosterdijk. Zij zijn de grondleggers van de fam. Duif in Monnickendam.

Pieter Duif was eerst landman in de Purmer, maar ook heeft hij gewerkt tot 1850 op de molen B57 en daarna ook op de molen B62 als watermolenaar aan de Kloosterdijk.

De vader van Antje, Dirk Schaatsbergen, was watermolenaar aan de Purmerdijk bij het Stinkevuil (Purmer Ee, water ten Noorden van de Kloosterdijk). Deze molen stond links van de brug over de Purmerringvaart. Generaties Schaatsbergen hebben het beroep van watermolenaar uitgevoerd aan de Purmerdijk. Tot 1997 stond er nog een woonhuis en een hooiberg. Met een beetje fantasie kon je er een molen bij bedenken. Maar dat plaatje is voorbij. Er staat nu sinds 2002 een zeer moderne bungalow.

De molens en hun vernietiging

De watermolens waren groot, maar het woongedeelte was klein. De molenaars familie woonde in een kleine woonkamer met daarbij enkele bedsteden.

Er stonden veel molens in de omgeving van Monnickendam. Enkele watermolens bij de Purmer. Aan de Kloosterdijk twee watermolens en een houtzaag molen. Een watermolen bij de Monnickmeer. Acht watermolens bij De Poel. En een meelmolen bij de Noordeinderpoort. En dat allemaal op 1,5 km².

Wat is er met deze molens gebeurd: In 1880 zijn de Poelmolens gesloopt. Een stoomgemaal nam in 1880 deze taak over. Dit stoomgemaal stond tussen de Ooster Ee en de Poel. (Spookhuis) Deze maalde het water in de Poel en bij eb gingen de deuren aan de buitenzij van het dijklichaam open en stroomde het water in de Gouwzee. (De plek waar deze deuren in het dijklichaam hebben gezeten is nog aanwezig) Na dit stoomgemaal kwam in het eerste kwart van 20^e eeuw het huidige elektrisch gemaal in de Zeedijk.

De houtzaagmolen is verbrand in 1961. De molen bij de Monnickmeer (anno 2005 i.v.m. eventuele 'bouwplannen' in de Monnickmeer) benoemd met de originele naam: Monnikenmeer) is op de grens van de 19^e en 20^e eeuw voor driekwart ge sloopt, met dien verstande dat het woongedeelte in de overgebleven stomp nog aanwezig is.

De molens aan de Purmerdijk bij de Purmerbrug zijn ook verdwenen. En de twee watermolens langs de Kloosterdijk zijn in 1878 gesloopt. En de molen bij de Noordeinderpoort behoort ook tot het verleden. (Engelse hoek).

De Kloosterdijk

Er stonden dus drie molens bij de Kloosterdijk: een houtzaagmolen en twee watermolens. De twee molens, waar Pieter Duif werkte en woonde met zijn vrouw Antje Schaatsbergen, hebben schuin tegenover De Zaagmolen gestaan. Er zijn van deze watermolens geen opnames. Het enige wat nog rest van De Houtzaagmolen is de houten loods langs de Kloosterdijk met zijn speciale vorm.

De huidige bewoner van de boerderij op de plaats van de twee watermolens, de heer Jan Sluis, heeft bij de bouw van een stal, houten schotten en enkele scherven gevonden. Zijn boerderij heeft de toepasselijke naam 'Monnikke Broek'.

De taak van de twee watermolens aan de Kloosterdijk was het water te lozen op het Stinkevuil (Purmer Ee). De molens bij de Poel, Monnickmeer, Purmer en de twee molens bij de Kloosterdijk behoorden tot de bemaling van het Hoogheemraadschap Waterland.

Dat er problemen waren bij het lozen op de Gouwzee wordt duidelijk door een actie om de bestaande watermolens bij de Poel uit te breiden van vier naar acht stuks.

Vlaggen en lantaarns

Het type watermolen bij de Kloosterdijk werd ook wel 'spekmolen' genoemd. De molen zijn nogal zwaar gebouwd, vandaar waarschijnlijk de naam spekmolen. Het leven van de molenaar op een watermolen was niet eenvoudig. Er waren veel regels uit 1795 om het water op peil te houden. In 1873 werden er nieuwe regels uitgevaardigd, omdat door het vernietigen van enkele molens en het bouwen van nieuwe watermolens het sein tot 'staan' van de molens en het 'weder aanvangen' om te malen, niet naar behoren werd uitgevoerd. De molenaars waren om die reden de weg kwijt en wisten daardoor niet wie het sein moest overnemen. De nieuwe regels hielden o.a. in dat de 'sein molenaar' de vlag moest uitsteken en 's nachts de lantaarn.

Een van de watermolens langs de Kloosterdijk moest het 'sein' doorgeven (Deze kreeg zelf een 'sein' uit de Purmer) aan de drie molens die onder IJpendam stonden aan het Oudelandsdijkje bij de Wildsloot.

(Bovenstaande tekst is een vrije weergave.) Deze tekst is geschreven namens de heren Dijkgraaf en Hoogheemraden van de Uitwaterende Sluizen in Kennemerland en West Friesland door G. van Leeuwen.

Het Noordhollandskanaal

In 1842 koopt Hoogheemraadschap Waterland de twee 'spekmolens' bij de Kloosterdijk van de 'Drie Waterlandsche Meren' (voorloper van het Hoogheemraadschap Waterland) voor de prijs van 32.000 gulden. De twee molens werden ontdaan van hun schepraderen en voorzien van hellende vijzels.

Door de aanleg van het Noordhollandskanaal vormde het waterpeil in de boezem tussen het Hoogheemraadschap 'Waterland' en 'Uitwaterende Sluizen' een groot probleem. Er is een strijd gevoerd om Noordhollandskanaal als een gesloten lijn door het gebied te laten lopen, maar dat is niet gelukt. Mede hierdoor ontstond aantoonbare schade voor 'Waterland' en 'Uitwaterende Sluizen' en de regering besloot de helpende hand te bieden om tot een krachtiger bemaling te komen.

Uit: De molengeschiedenis van Waterland door H.P. Moelker.

Hoe ging het verder met de familie Duif?

Pieter Duif en Antje Schaatsbergen van de Kloosterdijk krijgen een zoon Jan, geboren in 1861. Deze Jan Duif trouwt op 10 december 1882 met Antje Kleijzen te Monnickendam. Hij is o.a. van beroep: werkman, schippersknecht en wordt daarna motorschipper. Jan en Antje hebben in verschillende huizen in Monnickendam gewoond, maar kwamen uiteindelijk terecht op de Oude Zijds Burgwal 9 in Monnickendam.

Zij hadden daar, op de plaats waar nu de Binnendijkschool staat, een kolenzaak en voeren ook met boten. Deze lagen voor de wal aan de Oude Zijds Burgwal. Twee van de boten heetten 'Trouw Moet Blijken' (I en II) van de andere twee is de naam niet meer te achterhalen.

Omdat de schoorsteen toch moest roken, ook bij een kolenhandelaar, waren ze in het bezit van een 'Turkse Schop', die werd ingezet bij kermissen in Monnickendam en de omgeving. Later is er een vrachtwagen aangeschaft en werd het een expeditiebedrijf.

Het was voor die tijd een behoorlijk bedrijf, met pakhuizen en later ook kolen opslagplaatsen. Een van deze opslagplaatsen stond naast het woonhuis. Verder één op de hoek Oude Zijds Burgwal/Kermergracht (Wagenpad). Een paar loodsen/pakhuizen aan de Kermergracht (Wagenpad). En op de Gooischekade was ook nog een pakhuis. Maar hun service ging verder. Bij het woonhuis aan de Oude Zijds Burgwal stond een benzinepomp voor eigen gebruik, maar passanten (het zullen er niet veel zijn geweest in die tijd) konden daar ook

tanken.

Dit is in grote lijnen het verhaal over hoe de familie Duif in Monnickendam kwam wonen en er nog steeds woont.

Sieta Duif, die zelf héél veel archiefonderzoek heeft gedaan o.a. in het Waterland archief te Purmerend, vroeg aan ondergetekende het verhaal van haar familie te bewerken, zodat het geplaatst kon worden in het Jaarboek van onze vereniging. De heer L. Appel zou daar eerst behulpzaam bij zijn, maar door zijn overlijden in 2005 is het er niet van gekomen. Ik heb gepoogd voor Sieta Duif en in de geest van de heer L. Appel tot een leesbaar verhaal te komen.

– Siem Koerse